

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Atlas minor Gerardi Mercatoris

Mercator, Gerhard

Amsterodami, 1610

Tirolensis comitatus, & marca Tarvisina

[urn:nbn:de:bsz:31-118360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-118360)

Tirolensis Comitatus, & Marca Tarvisina.

498

Regio & unde
dicta.

Situs.

Soli fertilitas.

Imperium majorum.

Urbes.

Flumina.

Montes.

Silva.

SECUNDA Lombardiae Tabula Tirolensem Comitatum & Marcam Tarvisinam complectitur. *Tirolensis Comitatus* nomen habet ab Opido *Tirol*, quod antiquitus splendidum fuisse videtur. Iacet inter *Athesin* & *Oenum* flumina, interque *Alpium* juga: ad Septentriones *Bavaria* clauditur, ad Austrum *Lombardia*: ad Ortum *Marca Tarvisina*, Foroque *Iulii*: ad Occasum *Helvetia*. *Rhetica* quondam pars fuit. Regio haec licet *Alpibus* inclusa & extensa per ipsa juga *Rhetica*, Fructuum tamen, Rerumque ad vitam necessariorum, nec non *Auri*, *Argenti*, Metallorumque omnis generis optimorum copia, dives & locuples. E *Montium* visceribus ingentes hauriuntur Metallorum thesauri, cacumina vastis *Silvis* *Ferarum*que multitudine plena: *Colles* ac *Clivi*, *Frugibus* ac *Vineis*: *valles* *Fontium* ac *Fluminum* *Aquis* irriguae, *Armentis* & *Pecoribus* refertae sunt. Itaque *Comitatus* iste, non solum *Ducatus*, verum etiam *Regno* aequiparari potest. Adiunctus fuit *Domui* *Aultriacae* anno *MDCCCLX* a *Rodolpho* *Alberti* filio *Aultriae* *Duce*. *Vrbs* *primaria* *Oenipons* vulgo *Innsbruck*, ad dextram *Oeni* ripam, *Sedes* *Principis*: *Parlamenti* regionem *Aultriacarum* sedes. Sunt praeterea *Maravium* *Opidulum* ad ipsum castrum *Tirolense* regium; *Bolzanium* *Emporium*: *Halla* factitio *Sale* nobilis ad *Oenum*: *Brixia* ad *Isacum* fluvium, qua se *Rientius* in *Isacum* exonerat, *urbs* *Episcopalis*. Est & *Tridentum* ad *Athesin*, *Vrbs* *vetus*, quam in *decima* *Regione* *Italiae* inter *Mediterraneas* collocant *Plin.* & *Str.* *Conditam* volunt a *Gallis*: & ita *Trogus* prodidit. *Nomen* habere creditur a *Neptuni* *Tridente*. Nam ut *Randenenfes* *Saturnum*, ita *Tridentinos* constat coluisse *Neptunum*, cuius effigies cum *fuscina* adhuc extat in templo *B. Viglii*, eo latere quod forum respicit. *Vrbem* muro cinxit *Theodoricus* *Ostrogothorum* *Rex*, usus ad *structuram* *lapide* *quadrato*. *Idem* *Castellum* *Verrucae* *Tridento* imminens in altera *ripa* pari opere munivit. Postea eiectionis ex *Italia* *Ostrogothis*, tenuerunt eam *Langbardi* titulo *Ducatus*. *Victo* autem *Langbardorum* *Rege* *Desiderio* a *Carolo* *Magno*, rursus facta est *juris* *Imperii*, auctaque ab *Imperatore* *Rhetica* *Juga* *Opidi* ad *Benacum*, cum *vallibus* quibusdam & *villis*. Post hunc *Carolus* *Saxo*, *universum* *Comitatum* *Tridentinum*, una cum *valle* *venusta*, & *Bolzamo* *Opido* *Ecclesiae* dono dedit. *Additus* *defensor* & *protector* *Comes* *Tirolensis*. Ex eo itaque *jurisdictionem* *utramque*, exercet *Episcopus*. *Sermo* *civibus* *partim* *Germanicus*, *partim* *Italicus*: & quod in *limitaneis* *Civitatibus* *rarum* est, tam *pure* *utramque* *linguam* *sonant*, ut neque in *media* *Germania*, neque in *media* *Italia* vix quisquam purius. In hac *Vrbe* celebratum est *Concilium* illud *famosum*, Anno *MDCCCLVI*, sub *Paulo* *III*. *Fluminibus* *Regio* *rigatur* *duobus* *praecipue*. *Oeno* & *Athesi*: *Reliqui* *rivuli* *potius* quam *justi* *fluvii* *dicendi* *sunt*. *Montium* *hic* *numerus* *non* est, qui *omnes* *uno* *nomine* *Rhetica* *Juga*, seu *Rhetica* *Alpes* *vocantur*, quamvis *propriis* *deinceps* *nomnibus* *distinguantur*. *Sylvarum* *quoque* *hic* *magnus* *numerus* est: uti *Grinwald*, *Hofgarten*, *Inder* *Aich*, *Mirinald* *Forest* *Ynser* *frauwen* & *solz* &c.

Dixi

Regio.
Unde dicta.

Situs.

Caeli temperies.

Solis fertilitas.

Urbes.

Dixi de *Comitatu Tirolensi*: restat nunc ut de *Marca Tarvisina* agamus. Nomen accepit a *Tarvisio* Vrbe quæ sedem & domicilium dabat Marchionibus Langbardici nominis, qui huic tractui cum imperio præerant. *Tarvisinum* appellant Casiodorus & alii. Dicitur & *Venetia* a *Venetis* populis. Hodie vernacule *Marka Trevisiana*. Quod ad Fines, scribit Leander ab Occidente *Venetiam* claudere *Mincium*, *Benacum*, & *Sarcam* Fl: a Septentrione, Montes *Taurifanos*, *Italæ Germaniæ*que discrimen; ab Oriente *Timavi Ostium*, partemque *Hadriatici maris*: ab Meridie, *Ostium Athesis*, *Paludisque Melatianas* ac *Brigantinas*: hos autem *Venetie Veteris* terminos esse, non *Markæ Tarvisinæ*, quæ multo erat angustior, suamque habebat longituditudinem inter *Mincium* *Alfam*que fluvios: trans *Alfam* enim *Forojulensem Agrum* adnecti; præterea *Markam Tarvisinam*, quæ nunc vocatur, nonnulla continere loca *Cenomanorum* &c. Regio pernobilis est & laeta; Cælum salubre, jucundum & temperatum. Campos habet amœnos, ac Frumenti ceterarumque frugum: item omnigeni Fructus ac Vini maxime fertiles. Adest Metallorum ubertas; nec Pecudum greges defunt; tantis denique & tam multis munificæ naturæ dotibus adfatim ornata est & locupletata, ut inter principes *Italæ Regionis* optimo jure censeretur possit. Habitarunt hic olim *Euganei* quibus nomen, si Etymon ex *Græcia* petendum, ab genere nobili clarisque natalibus. *Euganeos* his sedibus profligarunt, ut *Livius* notat lib. I *Venetia* a quibus tota Regio *Venetia* dicta. Vrbes *Tarvisinæ* *Marchiæ* sunt *Verona*, *Vicentia*, *Patavium Venetiæ*, *Tarvisium*. De tribus prioribus *Verona*, *Vicentia*, *Patavio* in propria quam obtinent Tabula, dicemus. *Venetia* (vulgo *Vinegia*) multitudinis numero nominatæ: Vrbs, modicas complexa Insulas circiter LX, sita est in ultimo Sinu *Hadriatici recessu*, mediis in stagnis, quæ æstu singulis senis horis irrigua: adfuso, qua Oriens est, Pelago, quod tamen, ne sua violentia vel ira sit noxium, præjectis aliis quibusdam Insulis, tanquam aggenbos cohibetur. Licet non muris, non propugnaculis, non turribus ullis sit munita, loci tamen natura est tutissima. Quamplurimis dividitur Canalibus. Vicis pene omnibus sui sunt Rivi, conjungentibus ipsos Pontibus ex lapide lignove circiter CCCCL. Inter Canales principis loci, qui vulgo *Canal grande*, longitudinis trium Milliarium, qui Urbem totam in duas quasi dirimit partes: circa medium Pontem gestans vitendum. Ita commoditas passim Urbem vel pedibus percurrendi, vel cymbis, quarum numerus octo dicitur millium. Vulgus *Gondelas* vocat. Ambitus Urbis VIIII circiter Milliarium. Imperii magnitudine, populi frequentia, opum splendore, mercium varietate, inlustis: Ingeniis excellentibus Virisque eruditissimis beata: bonis Legibus laudabilibusque Institutis ornata. Frumento, quod ex diversis Orbis partibus advehitur, Vinis multiplicis generis, inter quæ generosum illud, quod vulgo *Malvatium* vocant, aliisque rebus humatæ vitæ necessarius, ita adfluit, ut recte *Paradisus deliciarum*, appelletur. Regiones ibi seu Parochiæ LXIV. Aedificia cum publica tum privata ibidem magnifica, splendida, sumptuose ornata. Inter Tempa preciosissimum illud quod *D. Marco Evangelistæ* dicatum, Auro multis locis ornatum. Et ut reliqua omittam: Intra Urbem

Armamen-

Armamentarium est (vulgo *Arsenale*) cujus circuitus duorum circiter miliarium. In hoc è ligno, ferro, ære, lino, canabi, omne nautici apparatus genus, anchoræ, torniæta, catenæ, spiræ, rudentes, vela quotidie conficiuntur: hic insignia a Turca, piratis, hostibus capta ostentantur, Manubiæque illæ opimæ Anno MDCLXXI ad Nautopactum ablata. Ostenduntur Prætorix quinqueremes, & navis Bucentaurus qua vectus quotannis ad Maris introitum, ubi Castella Aestuarii, Princeps, Senatu Primoribusque Urbis comitatus, ceremoniis ab Episcopo peractis, Mare sibi despondet; injecto ad perpetuandum Dominium aureo annulo. Est & Gymnasium publicum, cum Bessarionis Cardinalis Nicæni Bibliotheca, quam ipse moriens Reip. Venetæ legavit. Civium frequentia *Venetis* plane stupenda. Numerus trecentorum circiter millium censetur. Triplicis illi sunt generis: *Patritii*, quos penes Imperii & Reip. administratio: Cives qui Scribarum & aliorum honorum munera gerunt: *Artifices*, qui mechanicas exercent Artes. Præter hos, *Mercatores* innumeri & Advenæ qui vario cultu ex omnibus Mundi partibus eo negotiationis gratia confluere soliti: Turcæ, Aethiopes, Slavi, Arabes, Syri, Cretenses, Cyprii, Macedones, Germani, Vngari, Hispani, Galli, alii. Prima *Venetæ Respublicæ* administratio fuisse fertur *Consularis*: altera *Tribunitia*, per annos CCLII: postea anno 1565 VI sub Ducis cœpit esse imperio. *Dux*, *Doge* vulgo, Reip. caput, *Senatus* est Princeps, eique nihil injussu *Senatus* nec pace agere, nec bello quidquam licet. Ipse *Senatum* consulit. *Senatus* Auctor decernit: Decreta tamen Ducis nomine promulgantur. *Duci* de publico certa penduntur stipendia: eoque defuncto, statim in locum defuncti ex Senatorum numero alius per suffragia sufficitur. *Senatus*, vulgo *Gran Consiglio*, basis est totius Status; ejus membra Nobiles omnes, xxv annis Majores: quibus mira in dicendo libertas, summa in consulendo integritas, eximius recti verique cultus, studium conservandæ libertatis augendique Imperii incredibile, insignis in adversis constantia. Præter Ducem *Senatumque* alii multi sunt *Magistratus*, quos hic brevitatis studio prætereo. Hæc Vrbs omnium Urbium clarissima cœsetur & florentissima, Mundi Theatrum, commune totius Orbis Emporium, Victrix dominatrixque tot tantorumque hostium: Hadriatici Regina Maris, Italici nominis gloria decusque. Quamvis multa bella gesserit, variamque fortunam mille annorum spatio sit experta, in externi tamen hostis potestatem nunquam devenit. Reliquas Civitates & minorum gentium Opida silentio prætereo. Fluvii insigniores hujus tractus *Plavis*, *Piave* vulgo, *Brenta*, *Bachiso* & omnium maximus *Athesis*. Montes sunt hic tractu Patavino, qui nec ad Apenninum, nec ad Alpes pertinent, qua conditione nullus alius ager est totius Italix. Horum unus est *Gemula*, alter *Venda*, & *Colles Euganei*, Poetis celebratissimi. Mercator hæc habet: Patriarchæ *Aquilegensis* subjiciuntur Episcopatus, *Mantua*, *Cuman*, *Tridentinensis*, *Verona*, *Maravenensis*, *Paduanensis*, *Vincenensis*, *Trevisinensis*, *Conesensis*, *Ceneda*, forte, *Feltre*, *Bellun*. Atq; hæc de Tirolési Comitatu & Tarvisina Marca breviter dicta nobis sint.

R r r iij

Tertia

Flumina.
Montes.